

Az előkészületi cselekmények büntethetősége, elhatárolási kérdései

Jelige: „NABULIO”

JOGHALLGATÓI TAGOZAT

BÜNTETŐJOGI TERÜLET

3. TÉMA

Tartalomjegyzék:

1. Az előkészületi cselekmények vizsgálatának jelentősége
2. Az előkészületi cselekmények büntethetőségének struktúrája a hatályos szabályozás alapján
3. Történeti kitekintés
 - 3.1 A Csemegi-kódex és holdudvara
 - 3.2 A második világháború utáni büntető törvényeink
4. A hatályos Btk. általános része szerinti előkészület
 - 4.1 A Btk. 18.§ szakasza
 - 4.2 A bűncselekmény stádiumai
 - 4.3 Az előkészületi magatartások és ezek elhatárolási kérdései
 - 4.4 Az előkészületi cselekmények a Btk. különös részében
5. Az előkészületi sui generis tényállások
6. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) határozatai
7. Összegzés

Irodalomjegyzék

Jogszabályok

A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) határozatai

1. Az előkészületi cselekmények vizsgálatának jelentősége

Mint minden tudománynak, a büntetőjog tudományának is megvannak a „népszerű”, széles körben megvizsgált, bemutatott, részletesen elemzett témái, amelyek igen gyakran a gyakorlat számára is komoly jelentőséggel bírnak. A vagyoni elleni bűncselekmények esetén például ezek gyakorisága, a gazdasági bűncselekményeknél az ezek által okozott kár, az emberölésnél a bűncselekmény súlyossága, kirívó társadalomellenessége, a számítógépes bűnözés kérdéseinél pedig e jelenség újszerűsége, a „hagyományos” bűnözéshez képest megmutatkozó sajátos vonásai indokolhatják a kutatók élénk érdeklődését. Ezzel szemben az előkészületi cselekményekről a jogirodalomban, de a bírói gyakorlatban is, mitöbb, a törvényben is kevesebb szó esik. Ha gyakorlatorientált módon közelítünk a büntetőjoghoz, első pillantásra valóban úgy tűnhet, hogy az előkészület büntethetőségi, elhatárolási kérdései az elmélet elvont, már-már öncélú burjánzásának adhatnak inkább táptalajt. Valójában azonban ezek a kérdések a gyakorlat számára is igen fontosak. Ahogy Cséka Ervin megfogalmazta a büntető ténymegállapítás elméleti alapjait vizsgálva: „Csak ténybelileg kellően megalapozott, a bűncselekmények valóságos körülményeit hitelesen feltáró, magas színvonalú szakmai tevékenység biztosíthatja a bűncselekményt elkövetők igazságos felelősségre vonását.”¹ Ez a feladat pedig nem csak a végső döntést meghozó bíróságra hárul, de a nyomozó hatóságokra is, és kiemelten érinti a nyomozásért felelős, a vádemelésre jogosult és a váddal rendelkező ügyészt is. Amennyiben például a nyomozás során megismert adatok alapján az ügyész a felhívás (mint előkészületi cselekmény) és a felbujtás között rosszul „választ”, és nem megfelelően minősíti a terhelt cselekményét, ez olyan fogyatékosághoz vezethet a büntetőeljárás során, amelyet aztán (vádmódosítással, vádelejtéssel, az eljárás megszüntetésével, felmentéssel, stb.) magának az ügyésznek vagy a bíróságnak orvosolnia kell.² Végső soron, ha a téves minősítésből eredő hibát nem sikerül kiküszöbölni, törvénysértő ítélet születhet (például ha a törvény alapján a bűncselekmény előkészülete nem büntetendő, de a helytelen minősítés folytán a valójában csak felhívást megvalósító személyt felbujtóként elítélik), mitöbb, az ilyen ítélet is jogerőre emelkedhet. Az előkészületi cselekmények büntethetőségi, elhatárolási kérdéseinek gyakorlati jelentősége tehát éppen a komoly elméleti munkát (gondolkodást) megkövetelő, helyes ténymegállapítás során mutatkoznak meg, amely

¹ CSÉKA 10. o.

² A hibás minősítés kiküszöbölésének lehetőségeiről lásd a következő művekben több helyen: FENYVESI-HERKE-TREMMEL, HERKE, HERKE-HAUTZINGER, KIRÁLY

alapvetően meghatározza (például a kontradiktórium elvének részét képező vád és ítélezés viszonya alapján)³ a büntetőeljárás menetét, eredményét. Megállapítható tehát, hogy itt egy olyan kérdésről van szó, ahol a jogalkalmazóknak, a büntetőeljárásban résztvevő hatóságok tagjainak figyelemmel kell lenniük (természetesen a gyakorlat tapasztalatai mellett) az elméleti kérdésekre is. A korábban említett magas színvonalú szakmai tevékenység ugyanis – ismét Cséka Ervin szavaival élve – „széleskörű gyakorlati felkészültséget kíván, amelynek elmélyült elméleti megalapozottságra is kell támaszkodnia”.⁴ Mindazonáltal a kérdés gyakorlatiasabb megközelítése érdekében a tanulmány helyenként áttöri az átfogó jogelméleti alkotások megszokott szerkesztési rendjét, logikáját.

2. Az előkészületi cselekmények büntethetőségének struktúrája a hatályos szabályozás alapján

Valamely jogi kérdés, jogintézmény bemutatása során, főként ha ez elméleti szempontból (is) történik, a hatályos joganyag ismertetése és elemzése előtt megszokott dolog a rövidebb-hosszabb történeti kitekintés. Az előkészületi cselekmények büntethetősége törvényi szabályozásának kapcsán is érdemes és érdekes lehet az ilyesféle megközelítés, azonban a könnyebb áttekinthetőség és összehasonlítás szempontjából indokoltnak látszik előbb röviden felvázolni a hatályos szabályozás struktúráját.

Kiindulási pontunk értelemszerűen a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) általános részének az előkészületre vonatkozó szabálya. A Btk. 18.§ (1) bekezdése szerint, ha a törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik vagy a közös elkövetésben megállapodik. A fenti rendelkezést összevetve a Btk. különös részében található tényállásokkal, elfogadhatónak látszik az a jogirodalmi álláspont, amely szerint az előkészületet hatályos büntető törvényünk háromféle formában szabályozza.⁵ Eszerint a törvény egyrészt: egyes bűncselekményeknél a 18.§ (1) bekezdésében foglalt valamennyi előkészületi magatartást büntetni rendeli (előkészület néven összefoglalva, és a befejezett bűncselekményre meghatározott büntetési tételnél alacsonyabb büntetési tétellel

³ A vád és ítélezés viszonyáról lásd például: HERKE 26-29. o.

⁴ CSÉKA 11. o.

⁵ BALOGH-TÓTH 175-179. o.

fenyegetve), másrészt: bizonyos bűncselekményeknél csak a 18.§ (1) bekezdésében foglalt egyes előkészületi magatartásokat rendel büntetni (megtartva az előkészületi minősítést a befejezett bűncselekményhez képest), harmadrészt: a törvény bizonyos előkészületi cselekményeket önállóan, befejezett bűncselekményként, úgynevezett előkészületi sui generis bűncselekményként szabályoz.

Azzal kapcsolatban, hogy az előkészületi sui generis bűncselekmények köre e jellegükre tekintettel az esetleges, egymástól is eltérő tulajdonságaik ellenére egységes-e, kérdések, kétségek merülhetnek fel. Ha elfogadjuk azt, hogy e bűncselekmények szabályozása között is lehetnek kisebb-nagyobb eltérések, akkor az előbb említett hármas felosztás további bontása szükségtelen. A teljesebb rálátás érdekében azonban érdemes megemlíteni azt a felfogást is, amely szerint az előkészületi cselekmények szabályozásának van egy negyedik formája is.⁶ Ez a negyedik csoport az előkészületi sui generis bűncselekmények köréből kiemelhető úgynevezett „rendszeridegen sui generis előkészületi tényállások” köre, amelyeknél hiányzik a speciális célzat, és úgy kapcsolódnak valamely befejezett bűncselekményhez, hogy annak előkészülete is büntetendő. Ilyen rendszeridegen sui generis előkészületi bűncselekmény például a pénzhamisítás elősegítése.⁷

Az előkészületi cselekmények szabályozásának három (illetve négy) formája mellett természetesen meg kell említeni a Btk. 18.§ (1) bekezdéséből kiolvasható alapesetet is, vagyis azt, hogy a törvényben szabályozott bűncselekmények előkészülete általában (tehát ha az előkészületet a különös rész kifejezetten büntetni nem rendeli) nem büntetendő. Kivételt képez még ez alól a szabály alól az az eset is, amikor az egyébként nem büntetendő előkészület más bűncselekményt megvalósít. Ilyenkor azonban a megvalósított bűncselekmény miatt áll be a büntetendőség, a büntetni nem rendelt előkészület miatt nem!

3. Történeti kitekintés

Miután alapvető vázát tekintve bemutatásra került az előkészületi cselekmények hatályos szabályozása, röviden érdemes megvizsgálni az 1978. évi IV. törvény hatályba lépése előtti szabályozást is a hozzá kapcsolódó elméleti megállapításokkal, amely megállapítások mai szemmel nézve is helytállóak, és a gyakorlatot orientáló jellegűek lehetnek. A hatályos

⁶ NAGY 194-195. o.

⁷ A Btk. 304.§ (1) bekezdése szabályozza a pénzhamisítás (befejezett) büntetnének alapesetét, a 304.§ (4) bekezdése szerint pedig aki pénzhamisításra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt [...] büntetendő. Ezt követően a 304/A.§ szakasz szabályozza a pénzhamisítás elősegítésének vétségét, amelynek büntetési tétele egyébként megegyezik a pénzhamisítás előkészületének büntetési tételével.

szabályozási rendszer ismeretében feltehetőleg már jobban megragadhatóvá válik a korábbi jogszabályok által felállított rendszer is. A kitekintést az első magyar büntető törvénykönyvvel, a Csemegi-kódexszel⁸, vagyis az 1878. évi V. törvénycikkkel kezdjük.

3.1 A Csemegi-kódex és holdudvara

A Csemegi-kódex a ma hatályos Btk. 18.§ (1) bekezdéséhez hasonló, az előkészületre vonatkozó általános rendelkezést nem tartalmazott, a mainál részletesebben szabályozta viszont a kísérletet, így, hasonlóan a kor jogtudósaihoz, a kísérlet felől közelíthetünk az előkészülethez. A Csemegi-kódex 65.§ szakasza, a mai meghatározásnak is megfelelő módon a kísérletben olyan cselekményt látott, amelynél az elkövető a bűncselekmény elkövetését megkezdte, de nem fejezte be, tehát ez a cselekmény már a törvényi tényálláson belül volt. A kísérletre vonatkozó két további rendelkezés azonban már az előkészület mai szabályozásához hasonló jelleget mutatott. Egyrészt, a vétségek kísérlete csak akkor volt büntetendő, ha azt a törvény kifejezetten kimondta. Másrészt, a Csemegi-kódex 66.§ kifejezett rendelkezése alapján a kísérlet enyhébben büntetendő, mint a „véghezvitt”, tehát befejezett büntett vagy vétség. Az előkészület fogalmát viszont törvényi meghatározás hiányában a joggyakorlat alakította ki. Irk Albert szavaival élve: előkészület (ekkor) minden, ami a kísérleten innen van.⁹ Irk az előkészületnek – a tényálláson kívüliség és a szándékos bűncselekményhez kötöttség mellett – további feltételeként említette (hasonlóan a mai jogirodalomhoz és a Btk. szövegéhez) a célzatot (képzetet), amely itt (az előkészületnél) a bűncselekmény elkövetésének elősegítésére irányultságot jelentette.¹⁰ Ugyanúgy a kísérlet előttiességben látta az előkészület lényegét Finkey Ferenc. Szerinte az előkészületi cselekmények „olyan távoli összefüggésben állnak a befejezéssel, hogy alig vagy igen nehezen lehet kimutatni azt, hogy az illető cselekmény csakugyan büntetendő cselekmény elkövetésére való előkészület volt”.¹¹ E megállapításával Finkey az előkészületi cselekmények minősítésének ma is talán legjelentősebb gyakorlati problémáját nevezte meg. A Csemegi-kódex szabályozásán alapulva a kísérletet elemezte részletesen Angyal Pál is, és csak a kísérlet büntethetőségéről szóló fejtegetései során tett említést az

⁸ FÖLDVÁRI 39. o.

⁹ Ez a megfogalmazás a stádiumtanhoz kapcsolódik. A Csemegi-kódex a befejezettség fogalmát sem határozta meg, így Irk szerint befejezett (cselekmény) minden, ami a kísérleten túl van.

¹⁰ IRK 185-187. o.

¹¹ FINKEY 266-268. o.

előkészületről,¹² néhány példa felmutatásával: „Előkészület, és nem kísérlet, tehát nem büntetett: becsületsértésnél a becsületsértő levél megírása, gyilkosságnál pisztolyvásárlás és belépés a megöleendő lakásába, gyújtogatásnál a gyufa meggyújtása [...]”. Angyal egy további, a gyakorlat számára is fontos megállapítást is tett az előkészület kapcsán, megjelölve azt az esetet, amikor az előkészületi cselekmény miatti felelősségre vonásra mégis sor kerülhetett: „előkészületi cselekmény a segéd terhére mint segély számíttatott be”.

Teljesen persze nem hiányoztak az előkészületi cselekmények az első magyar büntető törvénykönyvből. A mai előkészületi sui generis bűncselekményekhez hasonló tényállások ugyanis – ahogy Irk az előkészületi cselekmények kivételes büntethetőségéről beszélve kiemelte¹³ – szerepeltek a kódexben, mint például a hűtlenség elkövetésére létesített szövetség vagy a párviadalra való kihívás és annak elfogadása. Mégsem állíthatjuk vitán felül, hogy ezek a tényállások előkészületi sui generis bűncselekményeket takartak, hiszen maga az előkészület nem volt szabályozva a kódexben.

A Csemegi-kódex mellett említést érdemel még annak „kistestvére”, az 1879. évi XL. törvénycikk, vagyis a Magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról. A Kbt. szintén nem említette az előkészületet, mitöbb, ez a törvény már a kísérletről is csak egy rendelkezést tartalmazott a 26.§ szakaszában, mely szerint „a kihágás kísérlete nem büntetetik”.¹⁴

A Csemegi-kódex és a Kbt. szabályait büntetett, vétséget vagy kihágást megállapító külön törvények egészítették ki, melyek rendelkezési között szintén található néhány, a mai előkészületi sui generis bűncselekményekhez hasonló tényállás, ezekre azonban szintén érvényes a fentebb írt fenntartás. Példaként két ilyen tényállás álljon itt. A vadászatról szóló 1883. évi XX. törvénycikk 32.§ szakasza szerint „aki ebét szándékosan valamely reá nézve tilos vadászati térre viszi, [...] pénzbüntetéssel büntetetik”.¹⁵ A kivándorlásról szóló 1909. évi II. törvénycikk 39.§ szakasza szerint pedig „aki engedély vagy jóváhagyás nélkül működő kivándorlási vállalkozóval vagy helyettessel a kivándorlásra vonatkozó üzleti összeköttetésben áll, vagy ily összeköttetés létesítésére lépéseket tesz, vagy ezeknek a kivándorlásra vonatkozó működését bármily más módon előmozdítja, ha cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik, kihágás miatt két hónapig terjedő elzárással büntetendő”.¹⁶ Ez utóbbi cselekménynél a második fordulat az előkészületi cselekmény, a

¹² ANGYAL-DEGRÉ-ZEHÉRY 31-33. o.

¹³ IRK 185-187. o.

¹⁴ ANGYAL-ISAÁK 9. o.

¹⁵ ANGYAL-ISAÁK 161. o.

¹⁶ ANGYAL-ISAÁK 292-293. o.

harmadik fordulat már bűnsegédi (sui generis) cselekmény. Ilyen és ezekhez hasonló rendelkezések alkották tehát a Csemegi-kódex holdudvarát a második világháborút megelőző büntetőjogunkban.

3.2 A második világháború utáni büntető törvényeink

Földvári József szavaival élve, a huszadik század közepén „megérték annak feltételei, hogy az alapvető elveket, általános fogalmakat tartalmazó új általános rész megalkotásra kerüljön”.¹⁷ Meg is született a Btá., az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről. A Btá. Egyik legfontosabb újításaként a bűncselekményeknek csupán büntettekre és kihágásokra történő felosztását (vagyis a vétség kategóriájának eltörlését) szokás említeni, hozzátevé, hogy ez a dichotóm rendszer nem maradt fenn sokáig.¹⁸ Volt azonban a Btá.-nak egy a témánk szempontjából fontosabb újítása is: a mai általános részi megoldáshoz némileg hasonló módon szabályozta az előkészületet.

19.§ (1) Ha a törvény ezt külön rendeli, előkészület miatt büntetendő az, aki - a büntett elkövetésére irányuló szándékkal - a tényálláshoz nem tartozó, de annak véghezvitelét előkészítő cselekményt hajt végre, így például a büntett elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő előfeltételeket biztosítja, az ahhoz szükséges eszközöket vagy kellékeket biztosítja, az ahhoz szükséges eszközöket vagy kellékeket megszerzi, illetőleg a büntett véghezvitelére alkalmassá teszi, az elkövetésre mást felhív, az elkövetésre nézve megállapodik.

(2) Az előkészület büntetését a törvény különös rendelkezései határozzák meg.

(3) Előkészület esetén a büntetést korlátlanul enyhíteni (52. §), sőt a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni is lehet azzal szemben:

a) akinek önkéntes elállása vagy önkéntes elhárító tevékenysége folytán maradt el a büntettnek vagy kísérletének elkövetése;

b) aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását vagy vállalkozását visszavonta, vagy a többi közreműködőt az elkövetéstől való elállásra

¹⁷ FÖLDVÁRI 40. o.

¹⁸ Az 1955. évi 17. számú törvényerejű rendelet felszámolta a kihágások kategóriáját, így ezt követően a büntett és a bűncselekmény egymás szinonimájaként volt alkalmazható. Végül az 1971. évi 28. számú törvényerejű rendelet a bűncselekmények között megkülönböztette a büntetteket és a vétségeket. Ez a felosztás jelen van a hatályos büntetőjogunkban is (Btk. 11.§ (1)-(2)).

reábirni törekedett, tekintet nélkül arra, hogy a büntettnak vagy kísérletének elkövetése említett tevékenysége folytán maradt-e el vagy sem;

c) aki az előkészületet a hatóságnál feljelentette.¹⁹

Látható, hogy a Btá.-nak az előkészületre vonatkozó rendelkezései sokban hasonlítanak hatályos törvényünk szabályozásához, de az előbbiekben tárgyalt elméleti megközelítéseknek is megfelelnek (például a célzat megléte, a tényálláson kívüliség).

Minthogy az 1950. évi szabályozás csupán a büntetőjog általános részének újrakodifikálását jelentette, a különös részt pedig továbbra is a Csemegi-kódex rendelkezései alkották, elkerülhetetlen volt egy átfogó (az általános és a különös részt is tartalmazó) kódex megalkotása. Erre a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvénnyel került sor.²⁰ A törvény általános részében a következő rendelkezés szabályozta az előkészületet:

11.§ (1) Ha a törvény ezt külön rendeli, előkészület miatt büntetendő, aki büntett elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, a szükséges eszközöket vagy kellékeket megszerzi, illetőleg a büntett véghezvitelére alkalmassá teszi, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik vagy a közös elkövetésben megállapodik.

(2) Nem büntethető előkészület miatt.

a) akinek önkéntes elállása folytán maradt el a büntett véghezvitelének a megkezdése;

b) aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását vagy vállalkozását visszavonta, vagy a többi közreműködőt az elkövetéstől elállásra rábírní törekedett, ha a büntett véghezvitelének a megkezdése bármely okból elmaradt;

c) aki az előkészületet a hatóságnál feljelentette.

(3) A (2) bekezdés eseteiben, ha az előkészületi cselekmény magában véve is megvalósította valamely más büntett törvényi tényállását, e büntett miatt az elkövető felelősségét meg kell állapítani.

Az 1961. évi V. törvény szabályozása még közelebb vitt a majdani 1978. évi IV. törvény szövegéhez és módszeréhez. Az előkészület fogalmának tekinthető (1) bekezdés taxatív felsorolt magatartásai némiképp változtak, bekerült például a törvénybe az

¹⁹ 1950. évi II. törvény (forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8375>)

²⁰ FÖLDEVÁRI 41. o.

elkövetésre ajánlkozás és vállalkozás. Kikerült azonban a törvényi fogalomból a tényálláson kívüliség, igaz, ezt az elemet a jogelmélet azóta is következetesen megfogalmazza.

A Btá. és az 1961. évi Btk. Szabályozása tehát illeszkedett a korábban kialakult (és bemutatott) elméleti keretekbe, érdemes azonban néhány további megállapítást is kiemelni. Az előkészület határait (elsősorban a kísérlethez való viszonyát is vizsgáló) Kádár Miklós és Kálmán György például a következő, a gyakorlat számára ma is fontos megállapítást tették: „az előkészület viszonylagos fogalom, mindig csak valamely befejezett büntett szempontjából ítéltető meg”.²¹ Hangsúlyozták továbbá, hogy (a törvény szövegéből is kivehető módon) az előkészülettől való elállás eltér a kísérlettől való elállástól.²² Békés Imre a törvényi fogalom mellett egy elméleti definíciót is meghatározott, mely szerint „a szándékos büntett elkövetőjénél az elkövetés gondolatát kiváltó képzet első felvillanásától a törvényi tényállás teljes kimerítéséig hosszabb-rövidebb idő telik el; ezalatt a bűncselekmény sikere érdekében az elkövető számos közbeeső ténykedést hajthat végre”, hozzátéve, hogy ezek a közbeeső ténykedések fejezik ki az előkészületet.²³ Békés továbbá csoportosította a 11.§ (1) bekezdésében (taxatív) felsorolt elkövetési magatartásokat is, különbséget téve a gondolatközlések és a tettek között; valamint hangsúlyozta, hogy az előkészület általában akkor büntetendő, ha az adott bűncselekmény társadalomra veszélyessége kimagasló, és ilyenkor rendszerint minden előkészületi magatartás büntetendő (például az emberölés esetén). Kivételként említette a katonai büntettek köréből a szökést, amelynél a 312.§ (3) bekezdése alapján „aki több katonával szökés közös elkövetésében megállapodik, előkészület miatt egy évig, háború idején két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel” volt büntetendő. Békés külön is megjegyezte e cselekmény kapcsán, hogy itt, az egyetlen kiemelt magatartás – a megállapodás – ellenére valódi előkészületről van szó (ahogy arról már korábban is szó esett, ez az előkészületi cselekmények szabályozásának egyik esete), és nem előkészületi sui generis tényállásról.²⁴

²¹ KÁDÁR-KÁLMÁN 538. o.

²² A kísérlettől elállás akkori szabályozásához lásd: 1961. évi V. törvény 9-10.§ (forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8438>)

²³ BÉKÉS 49. o.

²⁴ BÉKÉS 66. o.

4. A hatályos Btk. általános része szerinti előkészület

Az 1970-es évek végére, Földvári József szavaival élve, „lassan elodázhatalanná vált egy új kódex megalkotása, amely összhangban áll a társadalmi, gazdasági viszonyok fejlődésével, megfelel a legújabb tudományos eredményeknek, és tekintettel van a bűnözés helyzetére és várható alakulására is”.²⁵ Így született meg a hatályos Btk., az 1978. évi IV. törvény.

4.1 A Btk. 18.§ szakasza

Az 1978-as Btk. a Btá. és az 1961-es Btk. által kijelölt úton halad tovább az előkészület szabályozásában. A 18.§ (1) bekezdésében olvasható előkészület-fogalom az 1961. évi V. törvényben meghatározotthoz képest egyszerűsödött, amennyiben az „elkövetéshez szükséges eszközök vagy kellékek megszerzése” fordulat kikerült a jogszabály szövegéből. Ez azonban nem jelent érdemi változást, hiszen az „elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása” felöleli az előbbi magatartást is. A törvény hatályos szövege a következő:

18.§ (1) Ha a törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik vagy a közös elkövetésben megállapodik.

(2) Nem büntethető előkészület miatt

a) akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény elkövetésének a megkezdése;

b) aki az elkövetés elhárítása céljából felhívását, ajánlkozását, vállalkozását visszavonja, vagy arra törekszik, hogy a többi közreműködő az elkövetéstől elálljon, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének megkezdése bármely okból elmarad;

c) aki az előkészületet a hatóságnál feljelenti.

(3) A (2) bekezdés eseteiben, ha az előkészület már önmagában is más bűncselekmény, az elkövető e bűncselekmény miatt büntetendő.

²⁵ FÖLDVÁRI 41. o.

A 18.§ (1) bekezdésének első fordulata rögtön meghatározza az előkészület büntethetőségének legalapvetőbb feltételét: a törvény általi kifejezett büntetni rendeltséget. E feltételt összevetve a Btk. különös részének rendelkezéseivel megállapítható, hogy a bűncselekmények többségénél az előkészület nem büntetendő, igaz, vannak olyan bűncselekménycsoportok is, ahol az előkészület büntetni rendeltsége tipikus. Erdősy Emil például az állam elleni bűncselekmények hat sajátosságának egyikeként emeli ki ezt a tulajdonságot (két kivételt²⁶ megjelölve).²⁷ Mint arról korábban már szó esett, ez a büntetni rendelés két módon történhet. Ha már büntetendő az előkészület, általában a felsorolt előkészületi magatartásokat együtt, kivétel nélkül rendeli szankcionálni a törvény (például az emberölésnél). Ritkábban előforduló eset az, hogy a törvényhozó valamelyik előkészületi magatartást kiemeli a 18.§ (1) bekezdésének felsorolásából, és csak azt rendeli büntetni (például a kerítésnél).²⁸

A felsorolt előkészületi magatartásokat a jogirodalom két csoportba sorolja. Korábban már szóba került a Békés Imre által használt, a Btk. hatályos szövege alapján is helytálló felosztás (tettek és gondolatközlések). Lényegében ugyanezt a csoportosítást takarja a materiális és verbális előkészületi cselekmények megkülönböztetése is.²⁹ A tettek vagy materiális előkészületi cselekmények körébe tartozik a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása. Gondolatközlések vagy verbális előkészületi cselekmények az elkövetésre felhívás, ajánlkozás, vállalkozás és a közös elkövetésben megállapodás. A gyakorlat szempontjából ez a csoportosítás a később tárgyalandó elhatárolási kérdéseknél, valamint az előkészülettől való elállás (Btk. 18.§ (2)) mint büntethetőséget megszüntető ok kérdéseinél lehet jelentős.

A hatályos Btk. már nem tartalmazza azt a Btk.-ban még szerepelt rendelkezést, mely szerint „az előkészület büntetését a törvény különös rendelkezései határozzák meg”. Az 1950-es törvényben ez a rendelkezés talán azért volt indokolt, mert mint arról már korábban szó esett, ezek a különös rendelkezések egyenesen egy másik jogszabályban, a Csemegi-kódexben voltak megtalálhatók. A Btk. mai szerkezet alapján nyilvánvaló, hogy a 18.§ (1) bekezdése szerinti büntetni rendelést a törvény különös részében kell keresni.

²⁶ A hűtlenség (145.§) előkészülete nem büntetendő. Az alkotmányos rend elleni szervezkedés (139/A.§) előkészülete sem büntetendő, ennél a tényállásnál azonban – bár Erdősy erről nem beszél –, tekintettel a szabályozás módjára, felmerül a kérdés, vajon nem előkészületi sui generis bűncselekményről van-e szó.

²⁷ ERDŐSY-FÖLDEVÁRI-TÓTH 24. o.

²⁸ A Btk. 207.§ (4) bekezdése alapján csak a kerítés 207.§ (2) bekezdése szerinti minősített (üzletszerűen elkövetett) esetére vonatkozó megállapodás büntetendő.

²⁹ FÖLDEVÁRI 191. o., BALOGH-TÓTH 175-179. o.

A 18.§ (2) bekezdése (hasonlóan egyébként a Btá. és az 1961-es Btk. szabályozásához) az előkészülettől való elállás eseteit tartalmazza, méghozzá az 1961. évi V. törvény megoldásával egyező módon, büntethetőséget megszüntető okokként.³⁰ Ahogy erre Földvári is felhívja a figyelmet, az a) pontban megfogalmazott eset a materiális, a b) pont a verbális előkészületi magatartásokra vonatkozik.³¹

A materiális előkészületi magatartásoknál a büntethetőség megszűnésének eszerint három feltétele van: az önkéntes elállás, a bűncselekmény elkövetése megkezdésének elmaradása és az előbbi kettő tényező közötti ok-okozati összefüggés (Földvári például az első és a harmadik feltételt egységbe vonva csak két feltételről beszél). Az önkéntességnél szintén Földvárinak a bírói gyakorlaton alapuló fogalom-meghatározását tekinthetjük irányadónak: „önkéntesnek tekinthető az elállás akkor, ha a külső körülmények olyanok, hogy az elkövető a megkezdett cselekményt folytathatná, azonban saját elhatározásából, tehát nem a külső körülmények hatására, visszalép”. A visszalépés konkrét indoka azonban már közömbös az önkéntesség szempontjából.³² A Legfelsőbb Bíróság (mai nevén a Kúria) szerint pedig az önkéntes elállás megállapíthatósága csak erre (az önkéntességre) utaló körülmények megléte esetén lehetséges; míg az elállás végleges tervfeladást jelent.³³ A bűncselekmény elkövetése megkezdésének elmaradása azt jelenti, hogy a bűncselekmény nem jut el a kísérlet stádiumába sem, Irk szavaival élve, a cselekmény a kísérleten innen marad.³⁴ Ha a cselekmény már kísérleti stádiumba jutott, legfeljebb a Btk. 17.§ (3) bekezdése alkalmazásának lehet helye. Az önkéntes elállás és az elkövetés megkezdésének elmaradása esetén sem szűnik meg azonban a büntethetőség, ha nem az illető elállása miatt marad el az elkövetés megkezdése. Ez a „veszély” tipikusan akkor fenyegeti az előkészülettől elálló személyt, ha több személy közös előkészülete esetén a többiek folytatják az előkészületet, majd más okból elmarad az elkövetés megkezdése. Megjegyzendő, hogy leginkább ilyen módon képzelhető el az az eset is, amikor az előkészülettől való önkéntes elállás ellenére nem marad el az elkövetés megkezdése, hiszen az előkészület a jogi tárgy olyan távoli (és csupán közvetett)³⁵ veszélyeztetését jelenti csak, amely (szemben a befejezett kísérlettel) az elkövető akarata ellenére nemigen tud „elszabadulni”.

³⁰ Az előkészülettől való elállás esetei a Btk. 32.§ e) pontja szerinti, a törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető okok közé tartoznak.

³¹ FÖLDVÁRI 192. o.

³² FÖLDVÁRI 192. o. alapján FÖLDVÁRI 189. o.

³³ A Büntető Kollégium 2207/2010. számú elvi határozata

³⁴ IRK 185. o.

³⁵ BLASKÓ 293. o.

A verbális előkészületi magatartások esetében a büntethetőség megszűnésének két feltétele van. Az első feltétel az előkészületi magatartástól függően kétféle lehet: a felhívás, ajánlkozás, vállalkozás visszavonása, vagy arra irányuló törekvés, hogy a többi közreműködő az elkövetéstől elálljon. A második feltétel itt is az, hogy az elkövetés megkezdése, de itt bármely okból, elmaradjon, tehát például a felhívását visszavonó személy büntethetősége akkor is megszűnik, ha a felhívott személy teljesen más okból nem kezdi meg az elkövetést. Megjegyzendő még itt, hogy Földvári nem pusztán az elállásra rábírnai törekvést, hanem a rábírást nevezi meg feltételként.³⁶ Ez a nézet azonban nem tűnik helytállónak, hiszen a rábírási elvárása azt követelné meg, hogy ok-okozati összefüggés álljon fenn a büntethetőség megszűnésének két feltétele között. Ez pedig a Btk. 18.§ (2) bekezdés b) pontjának megfogalmazását figyelembe véve („a bűncselekmény elkövetésének megkezdése bármely okból elmarad”) itt nem követelmény. Megjegyzendő azonban, hogy bár az ok-okozati összefüggés fennállása e pont alapján nem feltétele a büntethetőség megszűnésének, adott esetben a hatóság számára szükséges lehet az időbeliség vizsgálata. Ennek szemléltetésére álljon itt egy egyszerű példa-pár:

Első példa: „A” személy felhívja „B” személyt „C” megölésére. Később, mielőtt még „B” megkezdene az elkövetést, „A” visszavonja a felhívást. Ezután „B”-vel szemben (más okból) büntetőeljárás lefolytatására kerül sor. „B” vallomásában elmeséli „A” felhívó magatartását, ami így a hatóság tudomására jut.

Második példa: „A” személy felhívja „B” személyt „C” megölésére. Később, mielőtt még „B” megkezdene az elkövetést, vele szemben (más okból) büntetőeljárás indul. „B” csak írásban hajlandó vallomást tenni. Leírt vallomását átadja védőjének, majd, mielőtt a vallomás a bírósághoz eljutna, közli „A”-val, hogy a bíróság tudomást fog szerezni az emberölésre felhívásról. Ekkor „A” visszavonja a felhívást. Végül a bíróság megismeri „B” írásos vallomását, és így a hatóság tudomására jut „A” felhívó magatartása.

Az első esetben „A” büntethetősége nyilván megszűnik, a második esetben azonban már nem indokolt a büntethetőségének megszűnése. Ez a törvény szövegéből (pusztán nyelvtani értelmezéssel) talán nem derül ki egyértelműen, de a törvényhozó célja

³⁶ FÖLDVÁRI 192. o.

nyilvánvalóan nem lehetett az, hogy az ilyen visszavonás esetén is mentesítse a büntethetőség alól a felhívót. „B” büntethetősége később kerül elemzésre.

Érdekes lehet még az az eset, amikor a felhívás visszavonása ellenére a felhívott személy megvalósítja a bűncselekményt. E probléma vizsgálatára azonban majd az előkészületi cselekmények elhatárolási kérdéseinek vizsgálata során kerül sor.

A Btk. 18.§ (2) bekezdésének c) pontja az előkészületnek hatóságnál történő feljelentését jelöli meg az előkészület büntethetőségének megszűnését eredményező harmadik lehetőségként. A törvény szövegéből azonban éppen a gyakorlat számára tán legjelentősebb kérdés tisztázása hiányzik: tudniillik hogy mikor „kell” az ilyen feljelentést megtenni. Ugyan a Btk. szövege nem tartalmaz megszorítást, a kérdésre kétféle válasz tűnhet logikusnak. Az egyik lehetőség az, hogy az ilyen feljelentés akkor szünteti meg a feljelentő büntethetőségét, ha a hatóságnak más forrásból az előkészületről még nem volt tudomása. A másik lehetőség (és a törvényhozó céljával feltehetőleg ez áll összhangban) az, hogy a feljelentő büntethetősége akkor is megszűnik, ha a hatóságnak már a feljelentés megtétele előtt tudomása volt az előkészületről, de amiatt a büntetőeljárás még nem indult meg, és a feljelentő nem tudott arról, hogy az előkészületről a hatóságnak már tudomása van. Ha azonban a feljelentés megtételekor a feljelentő tudta nélkül az előkészület miatt már megindult a büntetőeljárás, akkor a Btk. 18.§ (2) bekezdés c) pontjának alkalmazhatósága nem tűnik indokoltnak. Ilyekor legfeljebb a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény alapján kerülhet sor például az eljárás megszüntetésére.³⁷

Visszatérve most a korábban felvázolt két esetre (első és második példa), megállapítható, hogy „B” személy büntethetősége a Btk. 18.§ (2) bekezdésének c) pontja alapján mindkét esetben megszűnik.

A Btk. 18.§ (3) bekezdése a (2) bekezdés alkalmazása esetén az úgynevezett maradék bűncselekmény büntetendőségét deklarálja. E rendelkezés törvénybe foglalásának indoka az, hogy az elkövető ugyanazon cselekménye egyidejűleg több bűncselekmény más-más stádiumát is megvalósíthatja. Blaskó Béla például a következő példát hozza: azzal, hogy az elkövető éjjel, a zárat feltörve behatol más lakásába, a magánlaksértés befejezett alakzata mellett az elkövető szándékától függően egyszerre megvalósulhat lopás kísérlete és emberölés előkészülete is.³⁸ A törvény szóhasználatára értelmében (szemben a Földvári általi adott elemzésből kiérződő szűkítéssel)³⁹ a maradék bűncselekmény nem csak befejezett

³⁷ HERKE-HAUTZINGER 114. o. (táblázat)

³⁸ BLASKÓ 289. o.

³⁹ FÖLDVÁRI 193. o.

bűncselekmény lehet, de kísérlet is. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az előkészülettől elállásnak a Btk. több esetét szabályozza, mint a kísérlettől elállásnak.⁴⁰ Ha tehát az elkövető ugyanazon cselekménye egyidejűleg megvalósítja egy bűncselekmény előkészületét és egy másik bűncselekmény kísérletét, elképzelhető, hogy az esetleges büntethetőséget megszüntető ok csak az előkészület tekintetében áll fenn.

4.2 A bűncselekmény stádiumai

A hatályos Btk. általános részében található, az előkészületre vonatkozó szabályozás bemutatását követően már ismertetésre kerülhet a bűncselekmények stádiumtana, ennek elméleti megközelítései. Ez a szerkesztési megoldás, bár némiképp sajátos, azzal indokolható, hogy az előkészületnek a stádiumok között történő elhelyezése egyben elhatárolási kérdést is jelent. Eszerint azonban csak az előkészület törvényi fogalmának ismertetése után lehet érdemben vizsgálni azt a kérdést, hogy mi van az előkészület előtt és után, azaz hol vannak az előkészület határai a bűncselekmény kialakulásának, véghezvitelének folyamatában.

A bűncselekmény ugyanis, ahogy ez a Btk. által meghatározott definícióból is kitűnik, cselekmény, tehát egy hosszabb-rövidebb folyamat. Földvári cselekménytanát⁴¹ irányadónak tekintve ez a folyamat szükségszerűen két szakaszból áll. Az első szakasz az emberi pszichikumban játszódik le, a második szakasz a kifelé is megjelenő cselekvés (illetve az előírt cselekvés elmulasztása). A pszichikai mozgás hiányában legfeljebb reflexszerű fizikai mozgások jelentkezhetnek, ezek pedig nem alapozhatnak meg büntetőjogi felelősséget. Fizikai mozgás (ideértve a mulasztást is) hiányában viszont csak pszichikai mozgás (gondolat) van, ami önmagában soha nem lehet büntetendő. Ezt a cselekményt követi egyébként Balogh Ágnes és Tóth Mihály is.⁴² A cselekmények azonban a pszichikai-fizikai mozgás megkülönböztetése mellett további szakaszokra, stádiumokra is bonthatók. Az előkészület, amely már fizikai mozgás megvalósulását is jelenti, a Btk. megfogalmazásából kitűnő módon (a kísérlettel együtt) csak szándékos bűncselekmény esetén értelmezhető, a stádiumtan tehát a szándékos bűncselekményekhez kapcsolódik.

⁴⁰ Vesd össze a Btk. 17.§ (3) bekezdését a 18.§ (2) bekezdésével.

⁴¹ FÖLDVÁRI 98-101. o.

⁴² BALOGH-TÓTH 101-102. o.

A szándékos bűncselekménynek a jogelmélet szerint négy szakasza (stádiuma) különböztethető meg, ezek sorrendben az elkövetés elhatározása, az előkészület, a kísérlet és a befejezettség.⁴³ E felsorolást azonban ki kell egészíteni néhány megjegyzéssel. Egyrészt a négy stádium nem minden esetben különül el egymástól élesen (főleg ha az elhatározás kialakulását követően nagyon rövid időn belül befejezetté válik a bűncselekmény)⁴⁴, másrészt a négy stádium mindegyike a szándékos bűncselekmények esetén sem feltétlenül valósul meg.⁴⁵ Továbbá, ahogy Blaskó Béla is kiemeli, a későbbi stádium a korábbiakat elnyeli, a több stádium megvalósulása azonban figyelembe vehető súlyosító körülményként a büntetéskiszabás során.⁴⁶ Végül érdemes megemlíteni azt is, hogy a bűncselekmények egy részénél a befejezettségen túl a bevégeztség (csak minősített esetként szabályozott eredmény bekövetkezése esetén) kategóriája is értelmezhető.

Ami az előkészületnek a stádiumtanban elfoglalt helyét (és ezzel együtt alsó és felső határát) illeti, az előkészületnek a jogelmélet által meghatározott fogalmából kell kiindulni. Finkey, Irk és Békés előkészület-definíciói korábban már bemutatásra kerültek, így ezúttal már csak a kortárs jogirodalomnak a nagynevű elődök által meghatározottakhoz lényegükben hasonló megközelítéseit érdemes kiemelni. A Varga Zoltán által szerkesztett „A büntetőjog nagy kézikönyve” szerint az előkészület „a szándékos bűncselekmények egy részének az a szakasza, ami már az elkövetésre való belső akaratelhatározáson túlmutat, de még nem kezdődik meg a Különös Részi tényállási elem megvalósítása”. A külsőleg hasonló magatartásoktól pedig a bűncselekmény elkövetésére irányuló célzat különbözteti meg az előkészületet.⁴⁷ Blaskó szerint olyan, a törvényi tényálláson kívüli magatartásról van szó, amely „a külvilágban már megjelenik, de még nem a szándékolt bűncselekmény elkövetési magatartása”.⁴⁸ Nagy Zoltán megfogalmazásában „az előkészületi cselekmények a törvényi tényállásokon kívül rekedő cselekmények, a jogtárgysértés vagy –vesélyeztetés legtávolabbi pillanata”.⁴⁹ Az előbbiekhöz hasonló ismérvekben látja az előkészület lényegét Wiener A. Imre is, szerinte az előkészület objektív ismérve, hogy a törvényi tényállás keretein kívül tevékenykedik az elkövető, szubjektív ismérve pedig a már többször említett célzat.⁵⁰ Az elmélet abban is egyetért, hogy bár az előkészület

⁴³ BÉKÉS 50. o., BLASKÓ 289. o., MOLNÁR 208. o., VARGA 63-64. o., stb.

⁴⁴ Tipikus példaként említhető itt az erős felindulásban elkövetett emberölés (Btk. 167.§).

⁴⁵ FÖLDVÁRI 181-193. o.

⁴⁶ BLASKÓ 289. o.

⁴⁷ VARGA 71. o.

⁴⁸ BLASKÓ 293. o.

⁴⁹ BALOGH-TÓTH 175. o.

⁵⁰ WIENER 187. o.

mulasztással is megvalósulhat, ennek gyakorlati jelentősége igen kicsi.⁵¹ Ilyenkor azonban különös figyelmet kell fordítani az előkészület és a kísérlet helyes elhatárolására, hiszen kísérlete csak a nem tiszta mulasztási bűncselekményeknek lehet⁵², míg az előkészület a tiszta mulasztási bűncselekmények esetén is értelmezhető.

Az elmélet által adott fogalmak, megközelítések ismeretében tehát a következőkben jelölhető meg a gyakorlat számára is fontos két mozzanat, az előkészület alsó és felső határa. Előkészületről akkortól beszélhetünk, amikor az elkövető tudatában lejátszódó pszichikai mozgás (a gondolat) már a külvilág számára is látható módon megjelenik (felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, közös elkövetésben megegyezés formájában, vagy az elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítását jelentő cselekvésben, kivételesen mulasztásban). Ez az előkészület alsó határa. Ami az előkészület felső határát illeti, Wiener szavaival élve, az előkészület és kísérlet határának elhelyezkedése attól függ, hogy hogyan szól a különös részi tényállás.⁵³ Feltéve, hogy valamely bűncselekménynél mind az előkészület, mind a kísérlet értelmezhető, a két stádium határa az a pont, ahol az elkövető cselekménye belép a törvényi tényállás keretei közé, vagyis ahol megkezdődik valamely törvényi tényállási elem megvalósítása. Ez a pont bűncselekményenként eltérő lehet, és végső soron a bíróságokra marad az elhelyezkedésének pontos meghatározása (figyelembe véve mindenkor a jogelmélet által adott támpontokat).

4.3 Az előkészületi magatartások és ezek elhatárolási kérdései

Az előkészület általánosabb (minden előkészületi magatartásra kiterjedő) vizsgálata után kerülhet sor az egyes magatartások egymástól és más büntetőjogi intézményektől történő elhatárolására. A Btk. 18.§ (1) bekezdésének taxatív felsorolása szerint tehát ezek a magatartások a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása, az elkövetésre felhívás, ajánlkozás vagy vállalkozás, valamint a közös elkövetésben való megállapodás. Ezek közül először a jobban körülhatárolható verbális magatartások vizsgálatát végezzük el.

A felhívás lényegét tekintve egy a mindennapokban is gyakori cselekvés: olyan akaratnyilvánítás, mellyel a felhívó abbéli szándékát fejezi ki, hogy valaki más valamit tegyen vagy ne tegyen. Mint arról már korábban szó esett, ezt a magatartást az különbözteti

⁵¹ BLASKÓ 295. o., SZEPESI 80. o.

⁵² FÖLDVÁRI 183-184. o.

⁵³ WIENER 187. o.

meg a hétköznapi, büntetőjogilag nem releváns felhívástól, hogy célja más személynek bűncselekmény elkövetésére való rábírása. Amennyiben ez a célzat (amely a bűnösségi alakzatok közül megköveteli az egyenes szándékot)⁵⁴ hiányzik, természetesen a felhívó személy büntetőjogi felelőssége sem állapítható meg a bűnösség hiánya miatt. Elhatárolandó továbbá ez az előkészületi magatartás a büntetőjog egyéb intézményei közül egyes elkövetői alakzatoktól.

Mindenekelőtt a felhívás és a felbujtás kapcsolata szembetűnő. A Btk. 21.§ (1) bekezdése szerint felbujtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír. A célzat tehát azonos a felhívásnál és a felbujtásnál, a különbség az eredményben van.⁵⁵ A felhívás csak rábírni törekvés, vagyis eredménytelen, míg a felbujtás eredményes, annak alapján a felhívott (pontosabban felbujtott) személy legalább megkezdte a tényállás megvalósítását, azaz részéről legalább kísérleti szakba jut a bűncselekmény. Itt érdemes visszatérni az előkészülettől való elállásnál mondottakra. Mi a helyzet akkor, ha a felhívás visszavonása ellenére a felhívott személy mégis elköveti a cselekményt? Erre a kérdésre kétféle válasz adható, a helyes válasz kiválasztása pedig a gyakorlattól komoly odafigyelést igényel. Ha ugyanis a felhívás visszavonása ellenére a felhívott személy a bűncselekményt elköveti, a Btk. 18.§ (2) bekezdésének b) pontja alapján a felhívó személy büntethetősége főszabályként nem szűnik meg. Ilyenkor azonban, minthogy a rábírás eredményes volt, nem előkészület (felhívás) miatt kell megállapítani a felelősségét, hanem felbujtóként felel. Ez súlyosabb büntetési tételkeretet jelent, mint ha előkészület miatt állapítanák meg a felelősséget⁵⁶, de a felhívás (komoly) visszavonása nyomatékos enyhítő körülményként veendő figyelembe, és akár a Btk. 87.§ (1) bekezdésének⁵⁷ alkalmazásához is vezethet. Előfordulhat azonban az is, hogy a bizonyítás során az kerül megállapításra, hogy a felhívott személy nem azt a bűncselekményt követte el, amelyre őt felhívták (csupán ugyanolyan bűncselekményt). Ilyenkor a felhívás visszavonásának hiányában alkalmazni lehetne az „excessus mandati” szabályait.⁵⁸ Ha azonban a felhívást a felhívó még időben vissza is vonta, akkor a Btk. 18.§ (2) bekezdésének alkalmazása indokolt. Ennek az esetnek szemléltetésére álljon itt a következő példa:

⁵⁴ VARGA 71. o.

⁵⁵ WIENER 187. o.

⁵⁶ Vesd össze a Btk. 21.§ (3) bekezdésével

⁵⁷ A büntetés enyhítése, ha annak legkisebb mértéke a büntetés céljára tekintettel túl szigorú.

⁵⁸ FÖLDVÁRI 203. o.

Harmadik példa: „A” személy felhívja „B” személyt „C” megölésére. Később, mielőtt még „B” megkezdene az elkövetést, „A” visszavonja a felhívást. Ezt követően „B” és „C” véletlenül találkoznak és durván összeszólalkoznak. „B” meg is fenyegeti „C” személyt, majd egy nappal később „B” (előbbi vitájuk miatt, de már az erős felindultság megállapíthatóságának hiányában)⁵⁹ megöli „C” személyt.

Érdekes megvizsgálni a pszichikai bűnsegély és a felhívás viszonyát is. Ehhez a kiindulópont a felbujtás és a bűnsegély kapcsolata lehet. Míg ugyanis a felbujtás a bűncselekmény elkövetése szándékának másik személy általi kialakítását jelenti a felbujtottban, addig a pszichikai bűnsegéd magatartása csak ráerősít a már kialakult szándékra.⁶⁰ Ezekhez képest a felhívást a következő egyszerű példákon keresztül helyezhetjük el ebben a viszonyrendszerben:

Negyedik példa: „B” személy meg akarja ölni „C” személyt. „A” személy, tudva „B” szándékáról, felhívja őt „C” megölésére. Ezután „B” megöli „C” személyt.

Ötödik példa: „B” személy meg akarja ölni „C” személyt. „A” személy, tudva „B” szándékáról, felhívja őt „C” megölésére. „B” azonban nem öli meg „C” személyt, és azt meg sem kísérli.

„A” személy büntetőjogi felelősségét vizsgálva az előbbi két példában, mindenekelőtt az állapítható meg, hogy mindkét esetben ugyanazt a magatartást tanúsítja. A negyedik példában a bűncselekmény megvalósulása miatt a felhívás (előkészület) megállapításának nincs helye. Mivel azonban „B” személyben már a felhívás előtt kialakult „C” megölésének szándéka, felbujtásról sem lehet szó. „A” bátorító magatartása ebben az esetben tehát pszichikai bűnsegély, amelyre érvényes a Btk. 21.§ (3) bekezdése. Az ötödik példában a felhívás eredménytelensége miatt részesség (bűnsegély vagy felbujtás) nem állapítható meg, így ebben az esetben „A” személy felhívás (előkészület) miatt felelhet. Az

⁵⁹ Egyrészt, a Btk. szerkezetéből adódóan az erős felindulásban elkövetett emberölés (167.§) nem a 166.§ szakasz szerinti emberölés privilegizált esete, hanem önálló bűncselekmény. Másrészt, erős felindulásban elkövetett emberölésre felhívni és felbujtani nem lehet. E két ok indokolja, hogy a példában kizárjuk a 167. § alkalmazását.

⁶⁰ FÖLDVÁRI 205. o.

előkészület és a részesség formáinak elhatárolását Blaskó megállapításával zárhatjuk, miszerint az előkészületnél tettesség és részesség nem különböztethető meg.⁶¹

Röviden érdemes még megvizsgálni a felhívás és a közvetett tettesség viszonyát.⁶² Mi a helyzet tehát akkor, ha valaki olyan személyt hív fel bűncselekmény elkövetésére, aki az adott cselekmény elkövetése esetén gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés vagy tévedés miatt nem büntethető? Három esetet szükséges itt megkülönböztetni.

Hatodik példa: „A” személy felhívja gyermekkorú „B” személyt „C” megölésére. „B” megkezdte a tényállás megvalósítását.

Hetedik példa: „A” személy felhívja gyermekkorú „B” személyt „C” megölésére. „B” az emberölés vonatkozásában előkészületi cselekményt végez.

Nyolcadik példa: „A” személy felhívja gyermekkorú „B” személyt „C” megölésére, „B” azonban nem tesz semmit.

Jóllehet, a Btk. 20.§ (2) bekezdése a bűncselekmény törvényi tényállásának megvalósításáról beszél, a jogalkotó szándékának nyilvánvalóan az felel meg, ha a hatodik példában szereplő esetben, vagyis amikor a felhívott nem büntethető személy büntethetősége esetén kísérlet miatt felelne, „A” személyt közvetett tettesként (kísérlet miatt) vonják felelősségre. A nyolcadik példa szerinti esetben, mivel a rábírás eredménytelen, „A” személy előkészület (felhívás) miatt vonandó felelősségre. Itt súlyosító körülményként vehető figyelembe a büntetés kiszabásánál az, hogy gyermekkorú személyt próbált rábírni az elkövetésre. A fenti példák közül talán a hetedik a legérdekesebb. Itt ugyanis, tekintettel a hatodik és a nyolcadik példa kapcsán mondottakra, két lehetőség kínálkozik: „A” személy a felhívás miatt felelhet előkészületért (közvetlen) tettesként, vagy a „B” által megvalósított előkészületi cselekmény közvetett tettesekét. „A” tehát mindkét megoldás esetén emberölés előkészülete miatt felel, a helyes minősítés érdekében azonban a gyakorlatnak állást kell foglalnia a kérdésben. Figyelembe véve a Btk. 20.§ (2) bekezdésének szóhasználatát, a jó megoldásnak az látszik, ha „A” személyt a felhívás miatt vonják felelősségre. Ekkor is súlyosító körülményként vehető figyelembe a büntetés kiszabásánál az, hogy gyermekkorú személyt próbált rábírni az elkövetésre.

⁶¹ BLASKÓ 297. o.

⁶² A közvetett tettességről bővebben lásd például: FÖLDEVÁRI 196-197. o.

Míg a verbális előkészületi magatartások sorából a felhívás elhatárolási kérdéseit hosszabban volt indokolt vizsgálni, az ajánlkozást, a vállalkozást és a közös elkövetésben való megállapodást elsősorban egymástól és a felhívástól érdemes elhatárolni. Az ajánlkozást a felhívástól az érintett személyek szerepe különbözteti meg. A felhívó mással akarja elvégeztetni a bűncselekményt, az ajánlkozó ellenben maga kívánja elkövetni a bűncselekményt (más személy helyett, érdekében, ellenszolgáltatásért, stb.). Az ajánlkozás és a vállalkozás között pedig az a különbség, hogy a vállalkozást megelőzi egy felhívás. Végül, a közös elkövetésben való megállapodást az különbözteti meg a felhívás és vállalkozás találkozásától, hogy utóbbi esetben csak a vállalkozó személy készül megvalósítani a bűncselekmény törvényi tényállását, a felhívó az előkészületi magatartásán (a felhíváson) túl mást nem tesz. A közös elkövetésben való megállapodás ezzel szemben, Nagy Ferenc megállapítása szerint is, csak társtettségére vonatkozhat.⁶³ Ha tehát két személy abban állapodik meg, hogy egyikük fegyvert biztosít, a másik pedig azzal megöli a célszemélyt, akkor nincs helye a közös elkövetésben való megállapodás megállapításának. Erre az esetre a későbbiekben még érdemes lesz visszatérni.

A verbális előkészületi magatartások elhatárolási kérdéseinek vizsgálata után meg kell még vizsgálni a materiális előkészületi magatartásokat is, vagyis a bűncselekmény elkövetése érdekében az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítását. Míg a felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, és megállapodás jogi tartalma e kifejezések hétköznapi jelentését figyelembe véve nagyrészt megragadható, materiális előkészületi magatartás tulajdonképpen bármilyen cselekvés, sőt, akár mulasztás is lehet, ha megállapítható annak kapcsolata az elkövetni kívánt bűncselekménnyel. E kapcsolat lényegi elemét a célzat (a bűncselekmény elkövetése érdekében) fejezi ki. Ami a kapcsolat közelségét-távoliságát illeti, fontos kiemelni egy további különbséget, amely a Btk. kísérletre illetve előkészületre vonatkozó szabályozása között mutatkozik: a törvény ismeri az alkalmatlan kísérlet fogalmát, és ahhoz jogkövetkezményeket is fűz, alkalmatlan előkészületről azonban nem tesz említést, ahogy erre a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) is felhívta a figyelmet egyik elvi határozatában.⁶⁴ A büntetőeljárásban eljáró hatóságok (végső soron a bíróság) egyik legnehezebb feladata az előkészület kapcsán éppen annak megállapítása lehet, hogy egy magatartás megfelel-e a materiális előkészületi magatartás kritériumainak. Mint arról már szó esett, a helyes megítélésben főleg a célzat meglétének vizsgálata segítheti a hatóságokat. Ahogy Horváth Tibor megfogalmazta: „Végső soron azt, hogy az eszközök

⁶³ NAGY 195. o.

⁶⁴ A Büntető Kollégium 2207/2010. számú elvi határozata

beszerzése, illetve a bűncselekmény elkövetésére alkalmassá tétele mikor ölti magára az előkészületi cselekmény jellegét, csakis az alanyi oldallal összefüggésben lehet megoldani.”⁶⁵ Egy további kérdés a materiális előkészületi magatartások kapcsán az, hogy vajon ezek a magatartások saját (tervezett) bűncselekményhez kapcsolódhatnak, vagy más személy (tervezett) bűncselekményéhez: a Btk. megfogalmazása alapján mindkettőhöz. A második esetben egyébként, ha a törvényi tényállás megvalósítása megkezdődik, a feltételeket biztosító személy már bűnsegédként felel. Itt érdemes visszatérni arra az esetre, amikor két személy abban állapodik meg, hogy egyikük fegyvert biztosít, a másik pedig azzal megöli a célszemélyt. Ilyenkor tehát, miután nincs helye a közös elkövetésben való megállapodás megállapításának, a fegyvert biztosító személy materiális előkészület miatt felelhet.

4.4 Az előkészületi cselekmények a Btk. különös részében

Az előkészületre vonatkozó általános részi szabályok és ezek elméleti elemzése után röviden érdemes számba venni, hol és milyen formában jelenik meg a Btk. 18.§ szakasza szerinti előkészület a törvény különös részében. Korábban már szó esett arról, hogy a különös részben szabályozott bűncselekmények többségénél az előkészület nem büntetendő. Az egyéb esetekben általában minden előkészületi magatartást büntetni rendel a törvény, és ezeket a magatartásokat csak előkészület néven említi. Kivételesen előfordulnak azonban a Btk. különös részében olyan tényállások is, amelyeknél csak bizonyos külön megnevezett előkészületi magatartások esetén kíván beavatkozni a jog. Az előkészületet a Btk. általában súlyos, a társadalomra nagyobb (Békés szerint kimagasló) mértékben veszélyes bűncselekményeknél rendeli büntetni, de mindig alacsonyabb büntetési tétellel, mint a befejezett alakzatot.

Az állam elleni bűncselekményeknél, ahogy erről korábban szó esett, két kivétellel⁶⁶ az előkészület is büntetendő. Mivel igen súlyos, a társadalomra, az államra nagymértékben veszélyes bűncselekményekről van szó, az előkészület büntetési tétele is magas lehet, az ellenség támogatása esetén például két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés.⁶⁷

Szemben az állam elleni bűncselekményekkel, némileg talán meglepő módon az emberiség elleni bűncselekmények körében már jóval ritkább az előkészület büntetni

⁶⁵ HORVÁTH 292. o.

⁶⁶ A két kivétel: az alkotmányos rend elleni szervezkedés és a hűtlenség.

⁶⁷ Btk. 146.§ (2)

rendeltsége. Mindössze a béke elleni bűncselekmények csoportjába tartozó háborús uszításnak és népiirtásnak, valamint a háborús bűncselekmények köréből a nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazásának előkészülete büntetendő. Ezek közül a népiirtás előkészülete a legsúlyosabb, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett.⁶⁸ A XI. fejezet bűncselekményei közül szembevetendő például az apartheid előkészületének büntetlenül hagyása, még akkor is, ha bizonyos, más fejezetekben szereplő tényállások ezeket a magatartásokat részben fedhetik (például a közösség tagja elleni erőszak és annak előkészülete vagy távolabbi összefüggésben a közösség elleni izgatás).

A személy elleni bűncselekmények körében szintén kivételesnek tekinthető az előkészület büntetni rendeltsége. Az élet, a testi épség és az egészség elleni nyolc bűncselekmény közül mindössze az emberölés és a testi sértés előkészülete büntetendő. A testi sértésnél annyiban speciális a törvényi szabályozás, hogy az alapeset, vagyis a könnyű testi sértés előkészülete nem büntetendő. A testi sértés legsúlyosabb alakzatának, az életveszélyt vagy halált okozó testi sértésnek pedig, minthogy ez praeterintencionális bűncselekmény, nincs előkészülete. A hét egészségügyi bűncselekmény közül háromnál büntetendő az előkészület, ezek az emberi ivarsejt tiltott felhasználása, az embrióval vagy ivarsejttel végezhető kutatás szabályainak megszegése és az emberi test tiltott felhasználása. A szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények többségének kisebb társadalomra veszélyességét jól mutatja, hogy az e cím alatt szabályozott tizenkilenc bűncselekmény közül csak négynek büntetendő az előkészülete. Ezek közül az emberrablás és az emberkereskedelem esetében az előkészület büntetni rendelése aligha szorul különösebb magyarázatra. Az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértése ezeknek az Alaptörvényben (korábban az Alkotmányban) is biztosított alapvető jogoknak különös védelmet biztosít azzal, hogy e bűncselekmény előkészülete is büntetni rendelt. Hasonló a helyzet a korábban már említett közösség tagja elleni erőszak bűncselekményével is, amely az előkészületére is kiterjesztett büntetéssel szintén aktuális társadalmi problémára kívánja felhívni a figyelmet.

Az alapesetüket tekintve általában enyhébb bűncselekménynek tekinthető közlekedési bűncselekmények közül kizárólag a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény előkészületét rendeli büntetni a törvényhozó. A XIII. fejezet tényállásainál az előkészületi magatartások (ha egyáltalán értelmezhetők) csak igen távoli veszélyt jelentenek a

⁶⁸ Btk. 155.§ (2)

közlekedés rendjére, biztonságára. Amikor pedig e bűncselekmények súlyát az eredmény (személyi sérülés, esetleg halál) megemeli, rendszerint praeterintencionális bűncselekmény valósul meg, tehát előkészületről ilyenkor nem beszélhetünk.

A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket tartalmazó XIV. fejezet sajátossága, hogy a törvényhozó egyetlen itt szereplő bűncselekménynél sem rendeli büntetni az előkészület valamennyi formáját. Mitöbb, a házasság, a család és az ifjúság elleni bűncselekményekről szóló I. cím öt tényállásából egyiknél sem található az előkészületre vonatkozó rendelkezés. Ugyanez a helyzet a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket taglaló II. cím kilenc tényállása közül is hét esetben. Mindössze a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy vagy személyek pornográf felvételen vagy pornográf jellegű műsorban való szereplésre történő felhívása büntetendő a tiltott pornográf felvétellel visszaélés keretében, valamint a kerítés minősített (üzletszerű) esetének közös elkövetésében való megállapodás.⁶⁹ Előbbi esetben a felhívás kizárólagos büntetni rendeltségének egyszerű oka van: egyrészt a pornográf felvételen vagy pornográf jellegű műsorban való szereplés nem büntetendő, másrészt, ha az is volna, akkor az a tizennegyedik életévét be nem töltött személy, aki esetleg ajánlkozna vagy vállalkozna a pornográf felvételen vagy pornográf jellegű műsorban való szereplésre, gyermekkor miatt nem lenne büntethető.⁷⁰

Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekményeket szabályozó XV. fejezet I. címe egyetlen bűncselekményt tartalmaz (a választás, a népszavazás, a népi kezdeményezés és az európai polgári kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény), melynek az előkészülete nem büntetendő. A rendészeti bűncselekményekről szóló II. cím tizenkét tényállása közül csak az embercsempészás előkészülete büntetendő minden előkészületi magatartásra kiterjedő jelleggel.⁷¹ Az egyesülési joggal visszaélés esetén is büntetendők azonban a materiális előkészületi cselekmények. A minősített adattal való visszaélés formáit szabályozó III. címben a törvényhozó csak a titkos minősítésű adatra elkövetett visszaélés előkészületét rendeli büntetni, és csak akkor, ha azt szigorúan titkos minősítésű adatra követik el és/vagy a (szigorúan) titkos minősítésű adat jogosulatlan külföldi személy részére válik hozzáférhetővé.⁷² A törvénybe nemrégiben bekerült III/A. és III/B. címek alatt található

⁶⁹ Btk. 204.§ (6), illetve Btk. 207.§ (4)

⁷⁰ Btk. 23.§

⁷¹ Btk. 218.§ (4)

⁷² Btk. 221.§ (3), Btk. 221.§ (4) d)

egy-egy bűncselekmény⁷³ előkészülete nem büntetendő. A IV. címbe szabályozott öt hivatali bűncselekmény közül a bántalmazás hivatalos eljárásban és a kényszervallatás előkészülete büntetendő. A hivatalos személyek büntetőjogi védelmének fontosságát, a hivatalos személy elleni bűncselekmények (V. cím) társadalomra veszélyességének magas fokát mutatja, hogy mind a négy ide tartozó bűncselekmény előkészülete büntetendő.⁷⁴ A VI. cím tizenhat igazságszolgáltatás elleni bűncselekménye közül azonban csak a fogolyzendülés előkészülete büntetendő a Btk. 18.§ szakasza szerint.⁷⁵ Végül, a közélet tisztasága elleni bűncselekményekről szóló VII. cím öt, a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményekről szóló VIII. cím pedig három tényállást szabályoz, de az előkészületet egyik esetben sem rendeli büntetni a törvényhozó.

A XVI. fejezetben szabályozott közrend elleni bűncselekmények az előkészület szempontjából igen változatosak. A közbiztonság elleni bűncselekményeket tartalmazó I. cím tizennyolc tényállása közül tizenegynél található valamilyen, az előkészületre vonatkozó rendelkezés. Ezek közül hét bűncselekmény előkészületének büntetettsége terjed ki az adott bűncselekmény valamennyi elkövetési magatartására, ezek a közveszélyokozás, a közérdekű üzem működésének megzavarása, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, a visszaélés radioaktív anyaggal, a visszaélés nukleáris létesítmény üzemeltetésével, valamint a visszaélés nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel. Visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel és visszaélés haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel bűncselekmények előkészülete csak az adott bűncselekmény egyes megvalósulási formáinál büntetett. Sajátos módon nyert szabályozást a terrorcselekmény előkészülete: valamennyi előkészületi magatartás két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett, ha azonban terrorista csoport érintettsége áll fenn, a büntetési tétel öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.⁷⁶ Az általános előkészületi magatartások kiegészülnek a bűncselekményhez anyagi eszközök szolgáltatásával és gyűjtésével. Ez a szabályozás azért különleges, mert egyes más bűncselekményeknél az anyagi eszközök szolgáltatása, amely speciális, sui generis előkészületi magatartás, sui generis befejezett bűncselekményként büntetendő az

⁷³ A nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartás elleni bűncselekmény (Btk. 224/A.§) és a számvevőszéki ellenőrzéssel kapcsolatos kötelezettségek megszegése (Btk. 224/B.§).

⁷⁴ Ezek a hivatalos személy, a közfeladatot ellátó személy, a hivatalos személy támogatója, valamint a nemzetközileg védett személy elleni erőszak (Btk. 229-232.§).

⁷⁵ Btk. 246.§ (5)

⁷⁶ Btk. 261.§ (4), illetve Btk. 261.§ (5)

alaphűncselekműnnel azonos űűntetűsi tűtel mellett.⁷⁷ Itt azonban az anyagi eszkűzűk szűlgűltatűsa a 18.ű szerinti elűkűszűleti magatartűsokat egűszűti ki, űs azokkal egyforműn fenyegetűtt, tehát sui generis forműban megűjlenű, de a stűdiumtan szerinti elűkűszűlet.⁷⁸ A Btk. 261.ű (6) bekezdűse űltal biztosított mentesűlűs csak az elűkűszűlettel egy helyen szabűlyozott finansűrozűsra vonatkozűk, hiszen az elűkűszűlet űltalűnos eseteinűl ezt a tűrvűny 18.ű (2) b) pontja biztosűtűja. A II. cűm tizenegy kűzűnyugalom elleni űűncselekműnye kűzűl egyiknek sem űűntetűndű az elűkűszűlete. A III. cűm űt kűzbizalom elleni űűncselekműnye kűzűl csupűn a kűzűkirat-hamisűtűs elűkűszűletűt rendeli űűntetűni a tűrvűny, azonban itt is csak kűt elűkűvetűsi forma eseten a hűrombűl.⁷⁹ A IV. cűm alatt szabűlyozott nyolc kűzegűszűsűg elleni űűncselekműny kűrűbűl pedig csak a kűbűtűszerrel visszaűlűs elűkűszűlete űűntetűtt.⁸⁰

A XVII. fejezetben talűlhatű gazdasűgi űűncselekműnyek tipikus vonűsűnak tekinthetű, hogy azok elűkűszűlete nem űűntetűndű. A gazdűlkodűsi kűtelessűgeket űs a gazdűlkodűs rendűjűt sűrtű űűncselekműnyeket tartalmazű I. cűm huszonhűrom tűnyűllűsa kűzűl csak a rossz minűsűgű terműk forgalomba hozatalűnűl talűlhatű meg az űltalűnos rűszi elűkűszűlet minden magatartűsűt űűntetűni rendűlű bekezdűs.⁸¹ Ezen kűvűl csak a pűnzmosűsnűl rendeli a tűrvűny űűntetűni elűkűszűleti magatartűsűt, de itt csak a kűzűs elűkűvetűsben megűllapodűs.⁸² A pűnz- űs bűlyeghamisűtűsrűl szűlű II. cűmben szabűlyozott nűgy űűncselekműny kűzűl is csak a pűnzhamisűtűs elűkűszűletűt rendeli űűntetűni a tűrvűnyhozű. Ugyancsak egy tűnyűllűs, a kűszpűnz-helyettesűtű fizetűsi eszkűz hamisűtűs elűkűszűlete űűntetűndű a hűt pűnzűgyi űűncselekműny kűrűbűl (III. cűm).

A XVIII. fejezet hűsz vagyon elleni űűncselekműnyűt szabűlyoz, ezek kűzűl csak a legsűlyosabbnak tekinthetű rablűs elűkűszűletűt rendeli űűntetűni a tűrvűnyhozű.⁸³

A XIX. fejezetben szabűlyozott tűz honvűdelmi kűtelezetűtsűg elleni űűncselekműny egyikűnek sem rendeli űűntetűni az elűkűszűletűt a tűrvűny.

Vűgűl, a katonai űűncselekműnyekrűl szűlű XX. fejezet I. cűműben, amely a kilenc szűlgűlati űűncselekműnyűt tartalmazza, csak a szűkűs minűsűtűtt eseteinek elűkűszűlete

⁷⁷ Ezekrűl az esetekrűl az 5. fejezetben lesz szű.

⁷⁸ ERDűSY-FűLDVűRI-TűTH 325. o.

⁷⁹ Btk. 274.ű (2)

⁸⁰ A nem forgalmazűsi magatartűsok elűkűszűletűt a Btk. 282.ű (3) a) pontja, a forgalmazűsi magatartűsok elűkűszűletűt a Btk. 282/A.ű (4) a) űs b) pontja, fiatalkorű személy űrintetűsűge eseten pedig mind a forgalmazűsi, mind a nem forgalmazűsi magatartűsok elűkűszűletűt a Btk. 282/B.ű (4) bekezdűse rendeli űűntetűni. ERDűSY-FűLDVűRI-TűTH 394-395. o.

⁸¹ Btk. 292.ű (4)

⁸² Btk. 303.ű (5)

⁸³ Btk. 321.ű (6)

büntetendő, igaz, az meglehetősen súlyosan, háború idején például öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel.⁸⁴ A II. cím alatt a függelemsértés körében szabályozott hat bűncselekmény közül is csak egy tényállás, a zendülés előkészülete büntetendő, igaz, ez is meglehetősen súlyosan.⁸⁵ Érdekes megoldás az, hogy az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak előkészületét a törvény nem rendeli büntetni, szemben a korábban vizsgált hivatalos személy, közfeladatot ellátó személy, stb. elleni erőszakkal. Az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak előkészületi magatartásait ugyan részben lefedik más katonai bűncselekmények, mégis hiányolható az előkészületre vonatkozó rendelkezés a 355.§ szakaszból. Ezt a hiányosságot az sem pótolja teljes egészében, hogy a Magyar Honvédség szolgálati feladatot teljesítő katonája közfeladatot ellátó személy,⁸⁶ és így bizonyos esetekben az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak előkészületi magatartása megvalósíthatja a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak előkészületét. Felmerül ugyanis a kérdés, vajon a vonatkozó törvényi rendelkezések elhelyezkedéséből nem az következik-e, hogy az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak szabályozásával a katona terhére előjárója sérelmére nem állapítható meg közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (és így annak előkészülete sem). A III. cím öt előjárói bűncselekményének és a IV. cím négy harcképességet veszélyeztető bűncselekményének előkészülete nem büntetendő.

5. Az előkészületi sui generis tényállások

Ahogy arról a második fejezetben már szó esett, az előkészületi cselekmények büntetni rendelésének egyik formája az, amikor a törvényhozó előkészületi sui generis tényállásokat alkot. Ezek további vizsgálata előtt két megjegyzés megtétele szükséges. Egyrészt, ahogy korábban ez is megemlítésre került, Nagy Ferenc az előkészületi sui generis tényállások némelyikét úgynevezett rendszeridegen sui generis előkészületi tényállásnak tekinti.⁸⁷ Ezek elkülönített vizsgálatára, elfogadva azt, hogy az előkészületi sui generis bűncselekmények is mutathatnak egymáshoz képest bizonyos eltéréseket, ehelyütt nem kerül sor. Másrészt, ahogy arra Hollán Miklós rávilágít a közös elkövetésben való megegyezés kapcsán, az előkészületi sui generis bűncselekményektől meg kell különböztetni azokat a bűncselekményeket, amelyek elkövetési magatartása olyan

⁸⁴ Btk. 343.§ (5)

⁸⁵ Btk. 352.§ (6)

⁸⁶ Btk. 173.§ 2. b)

⁸⁷ NAGY 194-195. o.

megállapodás, amely önmagában büntetőjogilag semleges cselekményre irányul.⁸⁸ Ilyen tényállás például a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban.⁸⁹ Még több olyan tényállás található a törvényben, amelynek elkövetési magatartása materiális előkészületi cselekmény, de mivel csak akkor beszélhetünk előkészületi sui generis bűncselekményről, ha az előkészületi magatartás büntetendő cselekményhez kapcsolódik, ezek sem előkészületi sui generis bűncselekmények. Példaként említhető itt a piramisjáték szervezése, mivel a piramisjátékba belépés – ha a belépő személy nem folytat szervezési tevékenységet – nem büntetendő.⁹⁰

A fenti megjegyzések megtétele után már sor kerülhet az előkészületi sui generis bűncselekmények közös jellemzőinek bemutatására, melyben a jogelmélet megállapításai mellett a Legfelsőbb Bíróság (ma Kúria) 5/1999. számú büntető jogegységi határozata érdemel említést. E határozat kimondja, hogy „az ilyen sui generis bűncselekményekre nem az előkészületre irányadó, hanem ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint más, a Különös Részben meghatározott befejezett bűncselekményekre.

Minthogy az előkészületi sui generis tényállások befejezett bűncselekménynek minősülnek, a legfőbb eltérésük a 18.§ szakasz szerinti előkészülethez képest az, hogy itt már a törvényi tényálláson belül lévő magatartásokról van szó.⁹¹ Ez a tényálláson belüliség azt is jelenti, hogy az előkészületi sui generis tényállásoknak lehet kísérlete, valamint esetükben különbség tehetőség és részesség között, nem alkalmazható viszont a Btk. 18.§ (2) bekezdése.⁹² Utóbbi kitétel kapcsán azonban érdemes megjegyezni, hogy a törvény több előkészületi sui generis bűncselekménynél külön rendelkezéssel lehetővé teszi a büntethetőség megszűnését (például a bűnszervezetben részvétel és a számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása esetén).

Az előbbiek kapcsán érdemes még feltenni azt a kérdést, vajon a Btk. 18.§ szakasza szerinti előkészülete lehet-e az előkészületi sui generis bűncselekményeknek. A törvény ugyan e sui generis bűncselekmények esetén sehol sem rendeli büntetni az előkészületet, elméleti szempontból nem zárható ki az ilyen magatartás (például a pénzhamisításhoz szükséges számítógépes program készítésére felhívás).

⁸⁸ HOLLÁN

⁸⁹ Btk. 296/B.§

⁹⁰ Btk. 299/C.§

⁹¹ MOLNÁR 222. o.

⁹² VARGA 71. 0.

Végezetül érdemes számba venni, melyek is ezek az előkészületi sui generis tényállások, illetve mennyiben egyértelmű vagy vitatható egyes bűncselekmények előkészületi sui generis jellege.

Az állam elleni bűncselekmények köréből az alkotmányos rend elleni szervezkedés szervezet létrehozásával megvalósuló fordulata említhető. Ennek kapcsán mondja Erdősy, hogy a szervezet létrehozása kétmozzanató: áll egyrészt mások felhívásából, másrészt a felhívással való egyetértésből. Ezek együtt olyan megállapodáshoz vezetnek, amelyhez a résztvevőknél meglévő célzathoz táplálkozó (jogellenes) szervezeti cél kapcsolódik.⁹³ Hasonló a helyzet a rendészeti bűncselekmények (XV. fejezet II. cím) körébe tartozó közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezése esetén.

Az emberiség elleni bűncselekményekről szóló XI. fejezetből a béke elleni bűncselekmények közé tartozó tiltott toborzás említhető, minthogy a 154.§ (1) bekezdésében említett toborzás valójában felhívó magatartást takar. A (2) bekezdésben szereplő belépésre ajánlkozás szintén előkészületi sui generis tényállás.

A rábírní törekvést mint előkészületi magatartást (felhívást) rendeli büntetni a törvény a házasság, család és ifjúság elleni bűncselekmények körébe tartozó kiskorú veszélyeztetésénél a 195.§ (2) bekezdésében, úgyszintén a nemi erkölcs elleni bűncselekményt képező megrontásnál a 201.§ (2) bekezdésében és a 202.§ (2) bekezdésében. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közé tartozó, és az előkészületi sui generis bűncselekmények klasszikus példájának tekinthető hamis tanúzásra felhívásnál szintén a rábírní törekvés az elkövetési magatartás.

A közélet tisztasága elleni bűncselekmények körében előkészületi sui generis bűncselekménynek tekinthető a vesztegetés több megvalósulási formája, a befolyással üzérkedés és a befolyás vásárlása, valamint ezek nemzetközi alakzatai is, mivel az előny kérése az előny adására irányuló felhívásnak, ígérete az előny adására ajánlkozásnak, az előny ígéretének elfogadás pedig megállapodásnak tekinthető.

A közbiztonság elleni bűncselekmények között szabályozott, a Btk. 263/C.§ (1) bekezdésének első öt elkövetési magatartásával megvalósuló bünszervezetben részvétel tekinthető az előkészületi sui generis bűncselekmények másik tipikus példájának. E tényállás jellegzetessége, hogy itt a törvényhozó valamennyi 18.§ szerinti előkészületi magatartást befejezett bűncselekménnyé nyilvánította.

⁹³ ERDŐSY-FÖLDVÁRI-TÓTH 30-32. o.

Ugyanezen cím alatt található a korábban már elemzett szervezéssel megvalósuló tiltott állatviadal szervezése (266/A.§ (1) bekezdése), valamint a tiltott szerencsejáték szervezése (267.§). Az állatviadal szervezése egyébként állatkínzás előkészületi magatartásának tekinthető. A 266/A.§ (2) bekezdése szerinti, szintén előkészületi sui generis tényállás viszont a materiális előkészületi magatartásnak felel meg.

Felmerülhet az előkészületi sui generis jelleg kérdése a köznyugalom elleni bűncselekmények körébe tartozó törvény vagy hatósági rendelkezés elleni izgatás és közösség elleni izgatás esetén is, hiszen az e tényállásokban elkövetési magatartásként feltüntetett uszítás lényegét tekintve felhívás. Mivel azonban e bűncselekményeknél az uszítás célpontja (jogszabály, hatósági rendelkezés) és tárgya (általános engedetlenség, gyűlölet) általános jellegű, tehát a felhívás nem konkrét bűncselekmény elkövetésére irányul, egyik esetben sem beszélhetünk előkészületi sui generis bűncselekményről. Ha azonban az uszítás konkrét bűncselekmény elkövetésére (is) irányul, az uszító az adott bűncselekmény előkészületéért vagy felbujtóként is felelhet.⁹⁴

A közegészség elleni bűncselekménynek minősülő kábítószerrel visszaélés elkövetési magatartásainak rendszere meglehetősen bonyolult. A Legfelsőbb Bíróság (ma Kúria) több határozatának vonatkozó rendelkezései a hatodik fejezetben kerülnek ismertetésre, így ehelyütt csak néhány megállapítás előzetes megtétele indokolt. Abból, hogy a nem forgalmazási (a Legfelsőbb Bíróság szóhasználatában fogyasztói) befejezett magatartások kizárják a forgalmazási magatartások előkészületének megállapítását, az is következik, hogy – legalábbis elméleti szinten – előbbi magatartások az utóbbiak előkészületének is minősülnek.⁹⁵ Ebből a szempontból külön kiemelandő érdekesség, hogy a nem forgalmazási magatartások előkészülete is büntetni rendelt (a Btk. 18.§ szakasza szerint). E két magatartáscsoport mellett azonban a kábítószerrel visszaélésnél a törvényhozó sui generis előkészületi (és bűnsegédi) tetteket is büntetni rendelt, például az előbbi magatartásokhoz anyagi eszközök szolgáltatását vagy a kábítószerrel visszaélés elkövetését segítő anyagok, berendezések készítését.⁹⁶

A gazdasági bűncselekmények köréből már korábban említett piramisjáték szervezése tehát, bár előkészület-szerű magatartással valósul meg, Hollán szintén korábban bemutatott fejtegetésével egyetértve, nem tekinthető előkészületi sui generis tényállásnak.

⁹⁴ ERDŐSY-FÖLDEVÁRI-TÓTH 339-340. o.

⁹⁵ 1/2007. számú büntető jogegységi határozat

⁹⁶ ERDŐSY-FÖLDEVÁRI-TÓTH 394-395. o.

Materiális előkészületi magatartással megvalósuló előkészületi sui generis bűncselekmények a gazdasági bűncselekmények köréből a számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása, a pénzhamisítás elősegítése, a jövedékkel visszaélés elősegítése és a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése, valamint a vagyon elleni bűncselekménynek minősülő szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása. A felsorolt öt bűncselekmény tényállása egyébként igen hasonló. Külön említést mindössze a számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszásánál és a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszásánál szabályozott további elkövetési magatartás, az adott bűncselekmény elkövetéséhez szükséges gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek rendelkezésre bocsátása⁹⁷ érdemel, ami tulajdonképpen az előkészületi sui generis bűncselekmény egy előkészületi magatartásának sui generis cselekménnyé emelését, és az alaptényállással egyformán büntetni rendelését jelenti.

Végül érdemes még megemlíteni a katonai bűncselekmények köréből a bujtogatást (357.§) és a harci szellem bomlasztását (366.§). E bűncselekmények elkövetési magatartása az elégedetlenség szítása, amely – a törvény szövegét szigorúan értelmezve – nem azonos az engedetlenség szításával, még akkor sem, ha utóbbi bűncselekmény esetén az engedetlenség kiváltása harchelyzetben minősített esetként szerepel a törvényben. És minthogy az engedetlenség szítása nyilvánvalóan felhívás, az elégedetlenség szítása azonban nem az, és az elégedetlenség érzése, ha engedetlenségbe nem csap át, önmagában nem bűncselekmény, a két említett tényállás nem tekinthető előkészületi sui generis bűncselekménynek.

6. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) határozatai

A törvény szövegének és szerkezetének, valamint a jogelmélet álláspontjainak ismertetése mellett az előkészületi cselekmények büntethetőségének vizsgálata során figyelemmel kell lenni a Legfelsőbb Bíróság (mai nevén a Kúria)⁹⁸ különböző határozataira is. Az előkészület intézményével kapcsolatban ezért a Büntető Kollégium elvi bírósági határozatait, Büntető Kollégiumi véleményeket és büntető jogegységi (BJE)

⁹⁷ Btk. 300/E.§ (2), illetve Btk. 329/B.§ (2)

⁹⁸ A vizsgált határozatok megszületésekor az intézmény neve még Legfelsőbb Bíróság volt, ezért a szövegben ez a megnevezés az elsődleges.

határozatokat is indokolt bemutatni. Ezek egy része a Btk. 18.§ szakasza szerinti előkészületet érinti, mások az előkészületi sui generis tényállásokhoz kapcsolódnak.

Az előkészületet érintő határozatok közül, időrendben haladva, először az 5/1999. számú BJE határozat érdemel említést, amely (az emberölés előkészületének példáján is végigvezetve) kimondja, hogy a Btk. 18.§ (1) bekezdése szerint büntetendő előkészületi cselekmények általában attól függően minősülnek egy- vagy többrendbeli előkészületnek, hogy az elkövető szándéka egy vagy több bűncselekmény elkövetésére irányult. Itt érdemes megemlíteni, hogy a fentiekkel szemben a több (különböző) előkészületi magatartás általában természetes egységet képez, de megállapítható a többrendbeliség, ha az elkövető az előkészülettel felhagy, majd hosszabb idő elteltével újra előkészületi cselekményt valósít meg.⁹⁹

A 4/2005. számú BJE határozat a bünszervezetben részvétel bűncselekménye¹⁰⁰ kapcsán jegyzi meg, hogy a szervezetben való passzív (tehát alap bűncselekmény, illetőleg a Btk. 263/C.§ (1) bekezdése szerinti bűncselekmény megvalósítása nélküli) részvétel nem büntetendő, az még a szándék kialakulásának fázisában van, tehát még nem is előkészület.

Ugyanebben az évben született meg a Büntető Kollégium 1190. számú elvi határozata, amely a passzív hivatali vesztegetés¹⁰¹ tekintetében kimondja, hogy a jogtalan előny kérése az ezen jogtalan előnyért való kötelességzegésnek csak előkészülete, és nem kísérlete.

A Büntető Kollégium 1389/2006. számú elvi határozata szerint a hamis tanúzásra felhívás olyan sui generis bűncselekmény, amelyben a törvényhozó fogalmilag eredménytelen felbujtásnak tekintendő magatartást rendel büntetni, és amely bűncselekmény megvalósítható az eljárás megindulása előtt is, hiszen a felhívó magatartás tanúsításával befejezetté válik.

A kábítószerrel visszaélés bűncselekménye kapcsán mondja ki az 1/2007. számú BJE határozat, hogy bármely fogyasztói típusú elkövetési magatartás befejezett alakzatának megállapítása kizárja a terjesztői típusú elkövetési magatartással megvalósuló bűncselekmény – enyhébb megítélésű – előkészületének megállapítását.

Szintén a kábítószerrel visszaélés büntethetőségének kérdéseit tárgyalja az 57. számú kollégiumi vélemény.¹⁰² E vélemény szerint a kábítószerrel visszaélésre irányuló felhívás akkor minősül pusztán a bűncselekmény előkészületének, ha nem tekinthető kábítószer

⁹⁹ SZEPESI 82. o.

¹⁰⁰ Btk. 263/C.§

¹⁰¹ Btk. 250.§

¹⁰² BKv 57. számú Büntető Kollégiumi vélemény

kínálásának, a kínálás ugyanis befejezett alakzatot valósít meg.¹⁰³ Előkészület továbbá a termesztés feltételeinek előzetes biztosítása, a vetőmagok beszerzése, növény terjesztése, ha abból a kábítószer hatóanyagát csak további feldolgozással lehet kivonni.

A Büntető Kollégium 1583/2007. számú elvi határozata a lőfegyverrel elkövetett emberölés előkészületét és kísérletét határolja el egymástól, amikor kimondja, hogy a lőfegyverrel célzás csak emberölés előkészülete, az ölési cselekmény megkezdését (a kísérlet alsó határát) az elsütő szerkezet mozgásba hozása jelenti.

Ugyanebben az évben született meg a Büntető Kollégium 1677. számú elvi határozata, amely kimondja többek között, hogy a bérgyilkosok tényleges megbízása emberölés elkövetésére felhívásnak felel meg. Utal továbbá arra is, hogy az előkészület mindig célzatos, valamint a 4/2005. számú BJE határozattal összhangban megállapítja, hogy a bűnszervezetben részvétel bűncselekménye (legalábbis a törvényben írt elkövetési magatartások egy része) előkészületi sui generis bűncselekmény.

A Büntető Kollégium 1754/2008. számú elvi határozata értelmében az ittas járművezetésnek¹⁰⁴ csupán az (egyébként nem büntetendő) előkészülete, és nem a kísérlete valósul meg, ha a közepes fokban ittas gépjárművezető nem a közúton vezeti a járművét, és a közútra történő kihajtást ténylegesen meg sem kísérelte.

Az ugyanebben az évben született 1759. számú elvi határozat a kísérlet vonatkozásában mondja ki, hogy az önkéntes elállás személyhez kötött magatartás, ezért több elkövető esetén a törvényben biztosított büntetlenség csak arra az elkövetőre vonatkozik, aki ezt a magatartást ténylegesen kifejtette. Ez a megállapítás azonban nyilvánvalóan érvényes az előkészületre is.

A 61. számú kollégiumi vélemény¹⁰⁵ a bűncselekményeknek a büntetőügyekben eljáró bíróságok ügydöntő határozatainak rendelkező részében szereplő pontos megnevezését mutatja be. Ennek körében mondja ki, hogy amennyiben a bűncselekmény kísérleti vagy előkészületi alakzata állapítandó meg, ezekre az elkövetési alakzatokra a büntetti vagy vétségi megjelölés után célszerű utalni.

A 78. számú kollégiumi vélemény¹⁰⁶ szerint a vesztegetés bűncselekményének azoknál a formáinál, ahol a jogtalan előny átadására és átvételére nem kerül sor, nincs helye a Btk. 77/B.§ (1) d) pontja szerinti vagyonekl kobzásnak, mert ez a törvényi rendelkezés csak az

¹⁰³ Btk. 282/A. § (1)

¹⁰⁴ Btk. 188.§ (1)

¹⁰⁵ BKv 61. számú Büntető Kollégiumi vélemény (2008)

¹⁰⁶ BKv 78. számú Büntető Kollégiumi vélemény (2009)

előkészületi cselekmények kapcsán teszi lehetővé a vagyonekbezköz alkalmazását, a vesztegetésnél pedig (például) ígéret esetén is befejezett alakzatról van szó.

A Büntető Kollégium 2207/2010. számú elvi határozata már több vonatkozásban említésre került, így ehelyütt nem indokolt a határozat rendelkezéseinek megismétlése.

Végül érdemes még megemlíteni a 3/2011. számú büntető jogegységi határozatot, amely az előkészületnek a részesi alakzatoktól történő elhatárolásának korábban már bemutatott legalapvetőbb vonását fogalmazza meg, vagyis azt, hogy felbujtás és bűnségély megállapításának nincs helye, ha ehhez nem kapcsolódik legalább kísérleti szakba eljutó tettesi bűncselekmény.

A bemutatott határozatok alapján megállapítható, hogy a büntetőtörvényünkben csak röviden megfogalmazott és kivételesen büntetett előkészület intézményéhez az elmúlt bő egy évtizedben meglehetősen aktívan közeledett a Legfelsőbb Bíróság. A nemrégiben Kúriának keresztelt intézmény lényeges feladata lehet azonban a jövőben is az előkészület fontosabb kérdéseinek, különösen az elhatárolási kérdéseknek a vizsgálata, és iránymutató határozatok kibocsátása.

7. Összegzés

Az előkészületi magatartások büntethetőségi és elhatárolási kérdései történeti, jogelméleti és a bírósági határozatokon alapuló vizsgálatának végére érve megállapítható, hogy az elmélet számára számos érdekes kérdést felvető téma a gyakorlat szempontjából sem hanyagolható el. A büntetőeljárásban résztvevő hatóságok tagjai ugyanis csak akkor tudják a büntető anyagi jog és eljárásjog legfontosabb elveit érvényre juttatni, ha megfelelően minősítik a több jogintézmény határán álló történeti tényállásokat. Ebben pedig a kényes kérdéseket boncolgató elméleti munkák, a Legfelsőbb Bíróság ismertetett határozatai és a Kúria joggyakorlatot egységesítő, a jövőben születő határozatai jelenthetnek számukra vezérfonalat. Csak így valósulhat meg a büntető igazságszolgáltatás felé Cséka Ervin által támasztott, ma is helytálló követelmény, így lehet mindenkor igazságos a büntetőeljárás.

Irodalomjegyzék:

- Angyal Pál – Degré Miklós – Zehery Lajos: Anyagi és alaki büntetőjog. I. kötet. Danubia, Pécs, 1927
- Angyal Pál – Isaák Gyula: Büntető Törvénykönyv II. Harmadik kiadás. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1937
- Balogh Ágnes – Tóth Mihály (szerk.): Magyar Büntetőjog, Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2010
- Békés Imre: A büntethetőség. In: A büntető törvénykönyv kommentárja. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968
- Blaskó Béla: Magyar büntetőjog. Általános rész. Második, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003
- Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968
- Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog, Különös rész. Negyedik, átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2007
- Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Institutiones Juris. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004
- Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve. Harmadik, átdolgozott kiadás. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1909
- Földvári József: Magyar Büntetőjog, Általános rész. Nyolcadik, átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2006
- Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010
- Herke Csongor – Hautzinger Zoltán: Büntető eljárásjogi alapkérdések. AndAnn Kft., Pécs, 2011
- Hollán Miklós: A bűncselekmény közös elkövetésében való megállapodás a magyar büntetőjogban. <http://jesz.ajk.elte.hu/hollan27.html>
- Horváth Tibor: Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965
- Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Második kiadás. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó, Pécs, 1933
- Kádár Miklós – Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966

- Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Negyedik kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008
- Molnár Gábor: A bűncselekmény megvalósulási szakaszai (stádiumai). In: (szerk.) Busch Béla: Büntetőjog. Általános rész. Negyedik, hatályosított kiadás. HVG ORAC, Budapest, 2009
- Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része. Második, átdolgozott kiadás. HVG ORAC, Budapest, 2010
- Szepesi Erzsébet (szerk.): A büntető törvénykönyv magyarázata 1. CompLex Kiadó, Budapest, 2009
- Varga Zoltán (szerk.): A büntetőjog nagy kézikönyve. CompLex Kiadó, Budapest, 2007
- Wiener A. Imre: Büntetendőség-Büntethetőség (Felelősségtan). In: (szerk.) Wiener A. Imre: Büntetendőség-Büntethetőség. Büntetőjogi Tanulmányok. Jog és Jogtudomány 13. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, Budapest, 1997

Jogsabályok:

- 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről
- 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról
- 1883. évi XX. törvénycikk a vadászatról
- 1909. évi II. törvénycikk a kivándorlásról
- 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről
- 1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről
- 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
- 1971. évi 28. törvényerejű rendelet a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) határozatai

- 5/1999. számú büntető jogegységi határozat
- 4/2005. számú büntető jogegységi határozat
- 1/2007. számú büntető jogegységi határozat
- 3/2011. számú büntető jogegységi határozat
- A Büntető Kollégium 1190/2005. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 1389/2006. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 1583/2007. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 1677/2007. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 1754/2008. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 1759/2008. számú elvi határozata
- A Büntető Kollégium 2207/2010. számú elvi határozata
- BKv 57. számú Büntető Kollégiumi vélemény
- BKv 61. számú Büntető Kollégiumi vélemény (2008)
- BKv 78. számú Büntető Kollégiumi vélemény (2009)